

Ar bumbu patvertņu iekārtošanu pašvaldībās nesokas tik ātri, kā cerēts

Lidija Kirillova

Pirms gandrīz trim gadiem sāktais Krievijas iebrukums Ukrainā arī pie mums lika uz daudzām lietām paskatīties citādāk. Tajā skaitā arī par iedzīvotāju drošību jeb iespējām briesmu gadījumā paglābties bumbu patvertnēs. Vecāka gadagājuma cilvēki, kas piedzīvojuši padomju laikus, noteikti atceras regulārās civilās aizsardzības mācības. Visi trenējās gāzmasku lietošanā, ar papīra lentām krusteniski līmēja logu stiklus, devās uz norādītajām patvertnēm un tā tālāk. Cik nopietni sabiedrība to uztvēra, ir viena lieta, taču zināma skaidrība, kā rīkoties briesmu gadījumā, bija.

Mierā un pārliecībā, ka nekas slihts nedraud, pagājuši vairāki gadu desmiti. Gāzmasku un ķīmiskās aizsardzības tēpu krājumiem, kas parasti glabājās centralizēti un bija rajonu padomju pārziņā, sen beidzies derīguma termiņš, un novecojusi padomju mantība, domājams, utilizēta. Tāpēc agresīvā kaimiņa rīcība lika apjaust, ka patiesībā valsts tā īsti nemaz nav gatava nodrošināt saviem iedzīvotājiem iespēju droši paglābties no bumbām un raķešu triecieniem. Pagājuši trīs gadi. Kas šajā laikā izdarīts?

Sagatavotas vadlīnijas potenciālo patvertņu minimālajām tehniskajām prasībām

Publicitātes foto

Zīme, kas norāda, ka objektā ierīkota patvertne

Tiesa, vadlīnijām ir rekomendējošs raksturs, un tās satur būtiskākos ieteikumus, kas jāņem vērā, atjaunojot vai izveidojot patvertni vai vietu, kur var patverties. Vadlīnijās norādītie ieteikumi piemērojami atbilstoši telpu veidam un iespējām.

Vadlīnijas iepazīstina ar patvertnēm pielāgojamo telpu vai telpu grupu piemērotību, kā arī izskaidrotas minimālās tehniskās prasības patvertņu ierīkošanai. Piemēram, patvertnes ieejām jābūt hermētiski noslēgtām, lai novērstu gāzu, putekļu un citu piesārņotāju iekļūšanu. Ieejas durvīm jābūt izgatavotām no nedegošiem materiāliem. Durvīm jāveras virzienā uz āru. Jāparedz iespēja iekļūt patvertnes telpās ar bērnu ratiņiem un cilvēkiem ratiņkrēslos patstāvīgi vai ar līdzcilvēku atbalstu. Patvertnei jābūt vismaz divām izejām. Gadījumā, ja telpai ir tikai vienas durvis, tad otru – avārijas izeju – var organizēt, izmantojot, piemēram, tuneļveida eju, logus vai lūkas. Patvertnes telpu apdarē izmanto nedegošus materiālus. Sienu un griestu apdarē nav ieteicams lietot apmetumu, keramikas flīzes un citus materiālus, kas ēkas satricinājuma ietekmē var radīt lauskas un elpošanai nepiemērotu vidi (ar būvputekļiem). Tāpat vajadzētu izvairīties no piekaramo griestu, parasta stikla izmantošanas. Patvertni vēlamas aprīkot ar ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu. Ja nav ūdensapgādes vai kanalizācijas sistēmas, ir jābūt atsevišķai telpai vai norobežotai vietai, kurā var uzstādīt «saušo/ bioloģisko tualeti» (viena tualete uz 25 cilvēkiem).

Izstrādāti papildu ieteikumi patvertņu ierīkošanai veselības aprūpes un sociālās aprūpes ēkās, kā arī izglītības iestādēs. Plašāk ar vadlīnijām var iepazīties tīmekļvietnē www.vugd.gov.lv.

Kā ar patvertņu ierīkošanu citur Eiropā

NATO, ES un Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstīs bumbu patvertņu kā civilās aizsardzības elementa nozīme atšķiras. Tādās valstīs kā Austrija, Bulgārija, Dānija, Igaunija, Kipra, Lietuva, Norvēģija, Polija, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Šveice, Vācija un Zviedrija bumbu patvertnes ir būtisks civilās aizsardzības elements.

Piemēram, Šveicē pieejamo vietu skaits privātajās un publiskajās patvertnēs pārsniedz valsts iedzīvotāju kopskaitu. Somijā un Dānijā vieta patvertnēs nepieciešamības gadījumā tiktu nodrošināta teju 90 % iedzīvotāju, Zviedrijā – 70 % un Norvēģijā – aptuveni 50 %. Ir arī tādas valstis, kur bumbu patvertnes nav civilās aizsardzības elements, piemēram, Grieķija, Spānija, Īrija, Turcija un Francija, liecina Saeimas mājaslapā pieejamā informācija.

Patvertņu izbūvei Latvijā nepieciešami gandrīz 100 miljoni eiro

Noskaidrots, ka valstī ir 29 800 ēku ar pazemes stāvu vai tā daļu, kur potenciāli varētu izveidot patvertni, norādīts informatīvajā ziņojumā «Par tālāko rīcību patvertņu jautājumā». Atbilstoši Latvijas iedzīvotāju skaitam – 1,873 miljoni cilvēku – būtu nepieciešams attiecīgi pielāgot un aprīkot apmēram 15 610 ēku pazemes stāvus vai pagrabtelpas. Lai to izdarītu, vajag gandrīz 99 miljonus eiro. Šis finansējums varētu nākt no Eiropas Savienības fondiem.

Kā informē VUGD, ja privātpersonas vēlas piedāvāt savas telpas publiskai lietošanai (patvertnes vajadzībām), tad viņas var vērsties pašvaldībā un aicināt pašvaldības pārstāvjus veikt telpu apsekošanu atbilstoši vadlīnijās izvirzītajām prasībām.

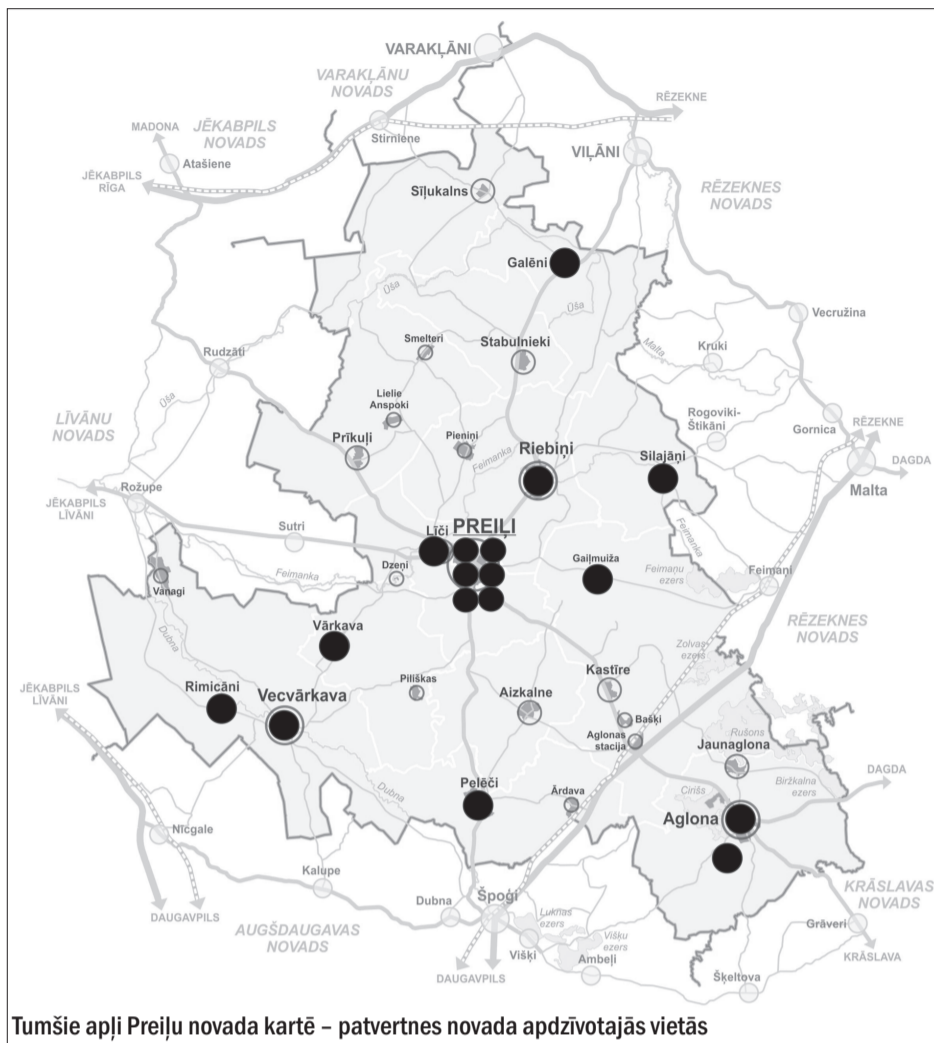
Savukārt, ja privātpersonas sava īpašuma pagrabstāvā vai pazemes stāvā vēlas izveidot patvertni vai vietu, kur var patverties un kas būs paredzēta tikai attiecīgās ēkas iedzīvotājiem, tad to var darīt patstāvīgi.

Lai nodrošinātu patvertņu izbūvi, provizoriski ir nepieciešami 98 679 900 eiro, liecina Iekšlietu ministrijas ziņojuma projekts valdībai. 2025. gadā tam būtu vajadzīgi 9 867 990 eiro, 2026. gadā – 9 867 990 eiro, 2027. gadā – 9 867 990 eiro, bet laiksposmā no 2028. līdz 2034. gadam – 9 867 990 eiro ik gadu. (Par reāli pieejamo finansējumu atrast ziņas publikācijas gatavošanas laikā neizdevās.)

Parlamentārieši aktualitātes vērtē slēgtā sēdē

Sameklēt informāciju par pieejamo vai paredzamo finansējumu, kā arī par situāciju patvertņu izbūvē, ir problemātiski. Tā, piemēram, aģentūra *LETA* ziņoja, ka 14. janvārī, Saeimas Visaptverošas valsts aizsardzības apakškomisijas slēgtā sēdē vērtēs aktuālo situāciju attiecībā uz bumbu patvertnēm Latvijā. Uz sēdi uzaicināti Iekšlietu ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas un Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvji. Diemžēl nekādi secinājumi par sēdes laikā nolemtu sabiedrībai nav sniegti.

Zināms vien tas, ka valdība pērn septembrī nolēma, ka ministriem un pašvaldībām līdz decembra sākumam bija jāizvieto luminiscējošas zīmes patvertņu apzīmēšanai. VUGD vasaras beigās paziņoja, ka VUGD amatpersonas turpina valsts un pašvaldību ēku pagrabu un pagrabstāvu apsekošanu, lai novērtētu to atbilstību patvertņu vajadzībām. Līdz augusta vidum, pārbaudot 1911 objektus, secināts, ka pilnībā patvertnes vajadzībām atbilst 259 jeb 13,5 % objektu, bet daļēji atbilst 818 jeb 42,8 %. Šajos objektos var ietilpt 373 000 cilvēku.

Tumšie apli Preiļi novada kartē – patvertnes novada apdzīvotajās vietās

Situācija Latgales valstspilsētās

Daugavpilī nepieciešamības gadījumā patvertnēs varētu nodrošināt vietu tikai aptuveni trešdaļai iedzīvotāju, pagājušā gada novembra nogalē informēja pašvaldības izpilddirektors vietnieks Kārlis Rasis. Viņš skaidroja, ka pilsētā ir apsekoti visi pagrabstāvi, kas ir pašvaldības vai valsts īpašumā. Kopumā pārbaudīti 176 objekti, no tiem patvertnes kritērijiem atbilst deviņi, bet 44 atbilst daļēji. Tas nozīmē, ka patvertnes būs pieejamas 30 % iedzīvotāju.

Rēzeknes valstspilsētā Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (VUGD) Latgales reģiona pārvaldes darbinieki 2024. gadā ir veikuši 52 pagrabu un pazemes stāvu apsekošanu, konstatējot, ka trīs objekti pilnībā atbilst, bet 26 objekti daļēji atbilst civilās aizsardzības patvertņu ierīkošanas prasībām. No šiem 29 objektiem septiņas īslaicīgas uzturēšanās vietas atrodas valsts īpašumā, savukārt 22 – Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības īpašumā.

Pašvaldību budžetos liekas naudas nav

Par to, kā notiek patvertņu apzināšana un sagatavošana, kādas problēmas ar šo procesu saistītas, «Vietējā Latgales Avīze» jautāja Preiļi novada domes darba aizsardzības speciālistam, kurš ir arī civilās aizsardzības komisijas sekretārs, **Ivaram Anspokam**. Viņš pastāstīja, ka pagājušā gada rudenī pašvaldības speciālisti kopā ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta pārstāvjiem novada teritorijā apsekoja 61 objektu, kur ir potenciālās patvertņu vietas. No apsekotajiem tikai pieci objekti pilnībā atbilst prasībām, tie atrodas Preiļi 2. vidusskolā, sociālo pakalpojumu centrā «Līči», Pelēču pagasta kultūras namā, Lauku atbalsta dienesta ēkā un policijas ēkā. Trīs no nosauktajiem objektiem pieder pašvaldībai. Atbilstoši prasībām, visos objektos ir divas izejas, apgaismojums, ūdensvads, kanalizācija.

Vēl secināts, ka 12 no pārbaudītajiem objektiem minimālajām patvertņu prasībām atbilst daļēji, visi pieder pašvaldībai. Daļēja atbilstība nozīmē to, ka patvertnei ir, piemēram, tikai viena izeja, nav kanalizācijas, garām iet ūdensvads, bet nav pieslēguma. Tas nozīmē, ka vēl jāiegulda līdzekļi, lai trūkumus novērstu. Šie objekti

atrodas Galēnu pamatskolā, Riebiņu kultūras namā, Silajāņu kultūras namā, sociālās aprūpes centrā «Gailīši», Aglonas vidusskolā, sociālās aprūpes centrā «Saleņieki», Vecvārkavas muižas pilī, Rimicānu kultūras namā, sociālās palīdzības centrā Vārkavā, Jāņa Eglīša Preiļi Valsts ģimnāzijā, pirmsskolas izglītības iestādē «Pasaciņa» Celtnieku ielā un Preiļi kultūras namā. Bumbu patvertnes tiek aprīkotas ar atbilstošām zīmēm pie ēkas galvenās ieejas un norādēm, lai ieeju vieglāk atrast.

Preiļi novada domes izpilddirektors **Aigars Zīmelis** atzina, ka, pašvaldības 2025. gada budžetā nekāds būtisks finansējums patvertņu uzlabošanai netiek paredzēts, jo tam trūkst līdzekļu. Tāpat kā iepriekšējos gados civilās aizsardzības uzdevumiem tiek paredzēta visai neliela summa, kas nepārsniedz piecus tūkstošus eiro. Viņaprāt, šādu objektu sakārtošanai finansējumam jānāk no valsts kabatas, pašvaldības to nevar atļauties.

Jāpiebilst, ka Rīcības plānā Austrumu pierobežas drošībai un izaugsmei papildus ir iecerēts ierīkot ap 200 patvertnes esošo ēku pagrabus un pazemes stāvos atbilstoši vadlīniju vai normatīvo aktu prasībām. Kad un kā tas notiks, pagaidām skaidrības nav.

Norāde par bumbu patvertni pie Preiļi 2. vidusskolas

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Ar bumbu patvertņu iekārtošanu pašvaldībās nesokas tik ātri, kā cerēts» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds